

ANTROPONIMIA MIESZKAŃCÓW WĄWOLNICY W DRUGIEJ POŁOWIE XV WIEKU

MAREK OLEJNIK

Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

ANTHROPONYMY OF THE HABITANTS OF THE POLISH TOWN OF WAWOLNICA IN THE SECOND HALF OF THE 15TH CENTURY. The paper analyses the anthroponyms (surnames and names of men and women) of townspeople of the medieval town (now village) of Wawolnica in Lesser Poland in the second half of the 15th century. The recorded -onyms reveal their undoubted Polish character, with the studied names rooted in the Christian tradition. These observations indicate that the community was homogenous in terms of confession and ethnicity. Appellative (including professional) and patronymic formations constitute a significant portion of the studied records. The most popular male names include Jan, Stanisław, Wojciech and Mikołaj. On the other hand, the number of names and surnames identifying women in the 15th-century sources is relatively low. This is a consequence of the fact that the social position and legal status of women were associated with certain restrictions. The analysis leads to the conclusion that the 15th century was characterized by a lack of stabilization of surnames in the anthroponymy of Wawolnica.

Keywords: onomastics, anthroponymy, first name, last name, medieval Poland, Wawolnica

DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/zcm.2025.14.150-161>

WSTĘP

Celem artykułu jest prezentacja antroponimów (nazwisk i imion mężczyzn oraz kobiet) identyfikujących wawolnickich mieszczan w drugiej połowie XV wieku.

Wawolnica jest jednym z najstarszych ośrodków miejskich na Lubelszczyźnie. Dziś jest to miasto położone w powiecie puławskim, liczące około 1000 mieszkańców. W przeszłości w odniesieniu do tego ośrodka najczęściej używano form nazewniczych *Wamvelnycza*, *Wqvelnycza*, *Wanwelnycza*. Stefan Warchoł wskazuje, że w starszej wersji nazwy osady występuje ten sam pierwiastek semantyczny, który pojawia się w nazwie Wawel (dawniej *Wqwel*). Pierwotne znaczenie wyrazu *wqvel* było tożsame ze słowem *grąd*, którego używano na określenie miejsca

wyniosłego i suchego wśród łąk błotnistych, jak też łądu ostrowu oblanego dookoła wodą. Wąwolnica stanowi dość archaiczną odmianę nazw topograficznych stosunkowo rzadko występującą na Lubelszczyźnie. Nazwa *Wąwolnica* sugeruje, że obszar na którym to osiedle powstało położony był w sąsiedztwie wody, albo też otoczony wodą, bagnistymi łąkami, co zgadza się z rzeczywistym położeniem Wąwolnicy (Warchol 1964: 7).

Pierwsze wzmianki o Wąwolnicy datowane są na XIV wiek (Szczygiel 1998: 10). Ośrodek pełnił ważną funkcję punktu etapowego na szlaku handlowym z Kazimierza Dolnego do Lublina, dalej do Chełma i Włodzimierza. Jak odnotowują historycy na XIV wiek przypadało apogeum rozwoju miasta. W kolejnych stuleciach następował powolny zanik funkcji administracyjnych miejscowości. W 1448 roku nastąpiła relokacja Wąwolnicy na prawie niemieckim, co prawdopodobnie miało związek ze zmieniającymi się funkcjami tego miasta, które przegrywało konkurencję z dynamicznie rozwijającymi się Lublinem i pobliskim Kazimierzem. Ryszard Szczygiel uważa, że zamek w Wąwolnicy funkcjonował do II połowy XV wieku. Zdaniem badacza wpływ na upadek miasta miał rozkwit dóbr królewskich z centrum w Kazimierzu Dolnym (Szczygiel 1998: 12). Wąwolnica pełniła rolę lokalnego ośrodka do końca dziejów Polski przedrozbiorowej. W 1870 roku władze carskie pozbawiły miasto praw miejskich oraz zmieniły jego nazwę z Wawelnicy na obecną. 1 stycznia 2025 roku ośrodek odzyskał prawa miejskie.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Dostępne akta miasta Wąwolnicy datowane są od roku 1477 do 1811. Warto odnotować, że XV-wieczne materiały archiwalne na terenie województwa lubelskiego zachowały się w trzech ośrodkach miejskich: Lublinie, Kamionce i Wąwolnicy.

Księgi relacjonują funkcjonowanie władz miejskich Wąwolnicy w ostatnim ćwierćwieczu XV wieku. W większości są to zeznania przed ławą sądową i radą miejską. Dotyczą pożyczek udzielanych przez mieszczan i przedmieszczan i ich spłaty, co może dobrze świadczyć o obrocie pieniężnym w mieście i okolicy (Szczygiel 1998: 14).

Średniowieczne zapiski sądowe miasta Wąwolnicy zachowały się w 2 jednostkach zespołu archiwalnego przechowywanego pod nazwą *Akta miasta Wąwolnicy* w Archiwum Państwowym w Lublinie (sygnatura 35/60/o/-/1 i 35/60/o/-/2). Według historyków z UMCS, opracowujących te materiały pod kierownictwem Ryszarda Szczygła, istnieją bezpośrednie dowody świadczące o tym, że analizowane księgi są tworem wtórnym i w rzeczywistości powstały w wyniku połączenia ze sobą, często zupełnie mechanicznego, pojedynczych kart pochodzących ze starych ksiąg, które uległy rozsypowi (Szczygiel 1998: 7–11).

UWAGI O PISOWNI

Materiał w tego typu dokumentach sprawia często trudności. Na złożoność źródeł mają wpływ takie czynniki jak: brak jednolitych zasad polskiej grafii i ortografii, fakt, że dokumenty są spisywane przez wielu pisarzy (historycy badający księgi wskazują na dwunastu), pismo jest niewyraźne, a przy ich sporządzaniu panowała pewna swoboda i niekonsekwencja. Wymienione kwestie wpływają na odczytywanie źródeł rękopiśmiennych. Do tych problemów można zaliczyć ponadto niekonsekwencję w stosowaniu znaków interpunkcyjnych oraz zapisów wielką literą. Stosowano również różne litery na oznaczenie tej samej głoski.

Całość dokumentów sporządzono po łacinie.

STAN BADAŃ

Analizowany materiał nie był dotychczas przedmiotem zainteresowania onomastów. Opracowania antroponimii Lubelszczyzny w ujęciu historycznym dotyczyły przede wszystkim jej wschodniej części. I. Mytnik w monografii pt. *Imiennictwo ziemi chełmskiej XVI–XVII wieku* (Mytnik 2017) poddała analizie ukraińskie i polskie nazwy osobowe z uwzględnieniem zróżnicowania stanowego. M. Kojder w książce *Antroponimia historyczna starostwa hrubieszowskiego w XVII i XVIII wieku* (Kojder 2014) zaprezentował nazewnictwo mężczyzn i kobiet, ustalając podstawowe cechy antroponimii starostwa hrubieszowskiego. M. Olejnik w monografii pt. *Antroponimia starostwa grabowieckiego (XVI–XVIII w.)* (Lublin: Wyd. UMCS, 2019) przedstawił w aspekcie diachronicznym antroponimię pogranicza polsko-ukraińskiego.

NAZWISKA

W literaturze przedmiotu drugi po imieniu komponent nazewniczy był określany w różnoraki sposób, np.: *protonazwisko* (Kowalik-Kaleta 1983), *nazwisko indywidualne* (Taszycki 1924), *określenie dodatkowe* (Wolnicz-Pawłowska 1978, Szulowska 1992, Mytnik 2010), *określenie poimienne* (Mytnik 2017), *przezvisko*, *przydomek* (Warchoł 1996).

Na określenie drugiej po imieniu nazwy osobowej przyjąłem termin *nazwisko*, mając świadomość, że nie posiada on wszystkich cech dzisiejszego nazwiska.

Część analityczną podzieliłem na antroponimy męskie i żeńskie równe podstawom je motywuującym oraz nazwiska derywowane sufiksalnie na gruncie antroponimicznym. Do

formacji równych podstawom je motywującym należy zaliczyć: nazwiska równe apelatywom¹ oraz nazwiska równe imionom.

Do nazwisk równych apelatywom zaliczyłem 58 onimów:²

Nazwy rzeczownikowe:

- Stanislai Cyastho* (57) – por. ap. *ciasto* SW;
Albertus Cyaszthko (122) – por. ap. *ciastko* SW;
Jacobus Czvarnog scabinus (241) – por. ap. *czwórńóg* ‘istota posiadająca cztery nogi, poruszająca się na czterech kończynach’ SW;
Mathias Czyczek (241) – por. ap. *cycek* SW;
Stanislai Drąg (173) – por. ap. *drąg* SW;
Symon Dubyel (140) – por. ap. *dubiel* ‘tępy, nieokrzesany człowiek’ lub ‘nazwa ryby’ Sstp.;
Jacobo Głowaz (73) – por. ap. *głowacz* ‘człowiek z wielką głową.lub. człowiek rozumny, mądrała’ SW;
Albertus Gluch (267) – por. ap. *gluch* ‘człowiek głuchy, niedosłyszający’ SW;
Albertus Grzqda (75) – por. ap. *grzędą* ‘ten co grzędzi, zrzędą, marudziarz’ SW;
Andreas Husz (6) – por. ukr. ap. *hus* (pol. gęś) HRIN;
Andreas Karcz (85) – por. *karcz* ‘korzeń i odzimek pozostały po drzewie ściętym’ SW;
Nicolaus Kopecz (102) – por. ap. *kopeć* ‘osad z dymu’ Sstp.;
Stanislaus Koth (168) – por. ap. *kot* SW;
Johannes Kowal (137) – por. ap. *kowal* SW;
Albertus Kozyel (247) – por. ap. *koziół* SW;
Mikołaj Krawiec (47) – por. ap. *krawiec* SW;
Stanislaus Kruppa (112) – por. ap. *krupa* ‘zboże skruszone, przyrządzone na kaszę, kasza’ SW;
Johannes Kuropathwa (14) – por. ap. *kuropatwa* SW;
Mathiam Lopyan (72) – por. ap. *łopian* SW;
Nicolai Lunak (213) – por. ap. *lunak* ‘ptak kania ruda’ Sstp;
Stanislaus Lupa (173) – por. ap. *łupa* ‘szczapa, duży kawał, łupina’ SW;
Gregorius Myqszga (122) – por. ap. *miazga* SW;
Johannes Mydzwyecz (156) – por. ap. *niedźwiedź* SW;
Mathias Młokosz (253) – por. ap. *młokos* ‘młodzik, człowiek niedojrzały’ SW;
Johannes Nyeszgoda (106) – por. ap. *niezgoda* SW;
Piątek (51) – por. ap. *piątek* SW;
Alberti Piekarz (197) – por. ap. *piekarz* SW;
Johannes Prawo (104) – por. ap. *prawo* SW;
Jacobus Pyszczel (212) – por. ap. *piszczel* ‘piszczałka; goleń; armata; rurka metalowa’ SW;

¹ Do nazwisk równych apelatywom włączyłem derywaty z formantami *-ek*, *-ik*, *-ak*, *-ka*, *-ko* tylko w przypadku, gdy znajdują one poświadczenie w słownikach języka polskiego lub ukraińskiego. Znaczenie apelatywu podaję wówczas, jeżeli może być współcześnie niezrozumiałe.

² Materiał prezentowany jest w następującym porządku: nazwisko w strukturze formuły identyfikacyjnej, w nawiasie podano nr strony na której znajduje się nazwisko w analizowanej pracy (Szczygiel 1998), apelatyw motywujący nazwisko oraz weryfikacja źródłowa apelatywu.

Andrea Sutor (143) – por. ap. łac. *sutor* ‘szewc; łacıarz’ SŁP;
Nicolaus Sczyrzba (245) – por. ap. *szczyrba* ‘wyrwa, wyłom w brzegu; rozszczerzenie wargi zająca’ SW;
Albertus Skovronek (33) – por. ap. *skowronek* SW;
Stanislaus Szlovyk (61) – por. ap. *słowik* SW;
Jacobus Skuza (196) – por. ap. *skuza* ‘sknera, skąpiec, kutwa’ SW;
Nicolai Szuthka (104) – por. ap. psł. *szutka* ‘żart’ SEM;
Allexius Sykacz (129) – por. ap. *sikacz* ‘żart. wino lub piwo liche, lekkie: lura, cienkusz’ SW;
Paulus Sykorka (156) – por. ap. *sikorka* SW;
Martinus Sczoth (30) – por. ap. *szczot* ‘szczotka; krosteczka na spodniej części języka’ SW;
Albertus Szmajda (11) – por. ap. *szmajda* ‘mańkut’ SW;
Albertus Szmuda (20) – por. ap. *zmuda* ‘ciężka jednostajna praca’ SW;
Mathias Schurza (183) – por. ap. *szurza* ‘brat żony, szwagier, krewny, powinowaty’ SEM;
Symon Schych (81) – por. ap. *szych* ‘fałszywe złoto lub srebro używane do wyrobu galonów, haftów i ozdób’ SW;
Paulus Treszthka faber (57) – por. ap. *trestka* ‘rurka; piszczalka w dudach’ SW;
Jacobus Wosz (39) – por. ap. *woś* ‘pieszczotliwie wół; wróbel, SW, możliwe też od im. Wojciech;
Nicolaus Vszczyel (133) – por. ap. *wszel* ‘to samo co wszarz’, ‘ten co ma na sobie wiele wszy’ SW;
Andreas Vszolek (172) – por. ap. *wszolek* ‘wszarz’ SW;
Jacobus Vyelgus scabinus (253) – por. ap. *wielgus* ‘wielkolud’ SW;
Zegadło (125) – por. ap. *żegadło* ‘kolec, oścień’ Sstp,;
Nicolai Zyarno (63) – por. ap. *ziarno* SW.

Nazwy przymiotnikowe:

Biały – por. ap. *biały* SW;
Johannes Dolny (76) – por. ap. *dolny* SW,
Johannes Mocny (223) – por. ap. *mocny* SW,
Johannes Plaszky (174) – por. ap. *płaski* SW,
Albertus Szlothki (263) – por. ap. *słodki* SW,
Stanislaus Zyw (80) – por. ap. *żyw* SW.

W przedstawionym zestawie znalazły się miana równe nazwom zawodów charakterystycznych dla warstwy mieszczańskiej. Stosunkowo dobra sytuacja w miastach przyciągała rzemieślników, którzy w ośrodkach miejskich mieli możliwość zbywać swoje towary. Z zapisów źródłowych trudno wywnioskować, czy nazwisko równe nazwie zawodu faktycznie pokrywało się z wykonywanym zawodem. Nazwy zawodowe zapisywano w języku polskim, a także po łacinie: *Johannes Kowal* (137), *Mikołaj Krawiec* (47), *Alberti Piekarz* (197), *Andrea Sartor* (143).

W grupie nazwisk równych imionom można wyróżnić onimy tożsame pod względem formalnym z imionami pełnymi oraz ich formami pochodnymi. Niewykluczone, że nazwiska tego typu występowały początkowo w funkcji imienia, a gdy pojawiło się drugie określenie nosiciela, pierwsze miano przejmowało funkcję nazwiska:

Andree Kunrath – por. im. *Konrad* (Malec 263);
Martinus Szulqtha (194) – por. im. *Suliśław* (Bubak 287);
Mathias Madey (273) – por. im. *Maciej* (Malec 274);
Mathias Mathisz (179) – por. im. *Mateusz* (Malec 274);
martinus Caputh Myczek (53) – por. im. *Mikołaj* (Malec 288);
Jacobus Wosz – od im. *Wojciech* (Bubak 332), możliwe też od ap. woś ‘pieszczotliwie wół; wróbel’ SW;
Vanczek – por. im. *Wincenty* (Malec 342);
Voythasz (51) – por. im. *Wojciech* (Bubak 332).

Nazwiska derywowane antroponimicznie tworzone były przede wszystkim za pomocą sufiksu typu patronimicznego *-icz/-owicz*. Zanotowano 36 tego typu nazwisk, które mają podstawy imienne i apelatywne.

Do nazwisk odimiennych na *-icz/-owicz* zaliczamy:

Adamovycz – por. im. *Adam* (Malec 177);
Albertus Barthkovycz – por. im. *Bartek* (Malec 194);
Nicolaum Byernathovycz (220) – por. im. *Biernat* (Malec 199);
Stanislaus Yanuschovycz (244) – por. im. *Janusz* (Bubak 154);
Johannes Jurkovycz filius olim *Jurek* (205) – por. im. *Jurek* (Bubak 156);
Johannes Clymkovycz (98) – por. im. *Klimko, Klimek* (Malec 252);
Andree Kurnath, soror olim *Kunrathovycz* (259) – por. im. *Konrad* (Malec 261);
Clemente Mareczkovycz (64) – por. im. *Mareczek* (Malec 280);
Johanne Michalkovycz (70) – por. im. *Michałek* (Malec 284);
Johannes Myczkovycz (11) – por. im. *Miczek, Miczko* (Malec 288);
Piotrowicze, Mathias Pyotrkovycz (72) – por. im. *Piotr* (Malec 306);
Stanislai Raphalovycz (23) – por. im. *Rafał* (Malec 315);
Bernardus Schulqczycz – por. im. *Suleta* (Bubak 287);
Andreas Simkowycz (30) – por. im. *Szymek, Szymko* (Malec 326);
Bartłomiej Stanisławowicz (46) por. im. *Stanisław* (Malec 323);
Jacobi Sulkovycz (53) por. im. *Sulek* (Bubak 287);
Laurencius Szychovycz – por. im. *Zych* (Malec 348);
Stanislaus Szymkovycz (65) – por. im. *Szymek, Szymko* (Malec 326);
Stanislaus Voyczikowicz (22) – por. im. *Wojciech* (Bubak 322);
Martinus Zygmuntovycz Sutor (36) – por. im. *Zygmunt* (Malec 347).

Nazwiska z sufiksem -owicz utworzone od podstaw apelatywnych:

- provido Nicolao *Chalayovycz* (240) por. ap. *hałaj* 'trzępota, człowiek nieuważny, roztrzępaniec, człowiek lekkomyślny; krzykacz' SW;
 Andreas *Drągovycz* de Charz (266) – por. ap. *drąg* SW;
 Stanislaus *Karczycz* (2) – por. ap. *karcz* 'korzeń i odziemek pozostałe po drzewie ściętym' SW;
 Vincensius *Klekovycz* (199) – por. ap. *klekot* 'klekotanie; drewniany dzwonek, kołatka, klekotka; coś rozklekotanego, zniszczonego przez użycie, grat' SW;
 Andreas *Kloszkovycz* (121) – por. ap. *kłosek* SW;
 Jacobus *Kravczykovycz* (47) – por. ap. *krawczyk* 'czeladnik, chłopiec, uczeń, terminator krawiecki' SW,
Masłowicz (48) – por. ap. *masło* SW;
 Nicolaus *Myśzkovycz* (212) – por. ap. *mięsko* SW;
 Albertus *Novakovycz* (73) – por. ap. *nowak* 'człowiek początkujący w jakimś zawodzie, nowicjusz' SW;
 Johanni *Oppalkovycz* (74) – por. ap. *opałka* 'naczynie, w którym opala się, oczyszcza zboże; koszyk, kobiałka' SW;
 Mathias *Szlovkyovycz* (226) – por. ap. *słowik* SW;
 Nicolaus *Szmaydovycz* (228) – por. ap. *szmajda* 'mańkut' SW;
 Stanislaus *Tyczkovycz* (21) – por. ap. *tyczka* SW;
 Jacobus *Włodarzovycz* de Karczmyska (250) – por. ap. *włodarz* SW;
 Andreas *Zegadlovycz* Sutor (224) – por. ap. *żegadło* 'kolec, oścień; narzędzie do palenia, przypiekania, wypalania, piętnowania' SW;
 Johannes *Zywovycz* dictus Rabyey de suburbino Barthlomeyovycze (261) – por. ap. *żywy* SW.

W wyekscerpowanym materiale liczną grupę stanowią nazwiska, w których podstawie znajduje się imię. Do tego zbioru należą nazwiska motywowane imionami biblijnymi w formach pełnych lub skróconych, a także zaczerpnięte z kanonu imion świętych, czczonych w kulturze europejskiej. W grupie nazwisk znajduje się wiele przykładów, wskazujących na to, że są one patronimiami właściwymi, ilustrującymi autentyczną relację ojciec-syn, np. *Byernath* Nyebrzegovsky > Nicolaus *Bernathovycz*, *Drąg* > *Drągovycz*, *Climek* > *Klimkovycz*, *Kloszek* > *Kloszkovycz*, Piotr *Biały* > Johannes *Biały Piotrovycz*, *Kunrath* > *Kunrathovycz*, Johannes *Michalek* > *Michalkovycz*, *Myczek* > *Myczkovycz*, *Novak* > *Novakovycz*, *Ptaszek* > *Ptaszkovycz*, *Żyw* > *Żywowicz*.

Sufiks -icz w nazewnictwie mieszczan wawolnickich w badanym okresie odnotowałem tylko w dwóch przypadkach: Stanislaus *Karczycz* (2) < *Karcz*, Bernardus *Szulqycz* < *Sulqtha*.

Wśród pozostałych nazwisk derywowanych sufiksalnie zidentyfikowano następujące onimy:

- ek*: Stanislaus dictus *Adamek* (58), *Czartheke* pater Martini Spyczka (82), Martino dicto *Dąbek* (62), Johannes *Gyzeke* (10), *Haladeyek* od *haładeja* ‘urwis’ SW, Albertus *Kyepek* (198), Stephanus *Kloszek* (194); Johannes *Koszyczek* (194), Johannes *Michalek* (223), Johannes *Ogonek* (105), *Panaszek*, Johannes *Ptaszek* (56), *Wronek* (9);
- ko*: *Gieletko* – por. ap. *gieleta* ‘stara baba’ SW lub ‘drewniane naczynie’ SGP, Alberto *Maszlko* (54) – por. ap. masło SW;
- yk*: *Haladeyczek* – por. n. os. *Haładeyek*, Johannes *Kovalyk* (262);
- ala*: *Pąnkala* – por. ap. *pąk* SW;
- ej*: *Rabiej* – por. ap. *raby* ‘ospowaty’ SW.

W badanym zasobie antroponimicznym wyekscerpowano dwa nazwiska odmiejscowe; ich podstawą były toponimy położone w pobliżu Wąwolnicy. Wskazują one na miejsce pochodzenia lub zamieszkania: Alberti *Charzowski* (49) – por. n. m. *Charz*, Stanisław *Mothyczszky* (88) – por. n. m. *Motycz*.

IMIONA

Imiona jako komponent nominacyjny występują na pierwszym miejscu w zestawieniu antroponimicznym; zanotowałem nieliczne przypadki, gdy imię występowało samodzielnie. Zebrany materiał daje pewne wyobrażenie o popularności imion na badanym terenie.

Brak imion słowiańskich, poza Stanisławem i Wojciechem, można tłumaczyć odchodzeniem od tego typu onimów na przełomie XV i XVI wieku.

Poniższa lista nie odbiega od imion, zanotowanych na Mazowszu w XV wieku przez Wandę Szulowską, gdzie onimy: Jan, Stanisław, Wojciech i Mikołaj również dominowały w zestawieniu (Szulowska 2004: 132). Należy zaznaczyć, że w badanych dokumentach praktycznie nie występują formy hipokorystyczne.

l.p.	Imię	Frekwencja
1.	Jan	22
2.	Wojciech	16
3.	Stanisław	14
4.	Mikołaj	12
5.	Jakub	10
6.	Andrzej	7
7.	Marcin	5
8.	Mateusz	5
9.	Paweł	3

10.	Piotr	2
11.	Szymon	2
12.	Stefan	1
13.	Grzegorz	1
14.	Aleksy	1
15.	Klemens	1
16.	Bartłomiej	1
17.	Laurencjusz/Wawrzyniec	1
18.	Wincenty	1

FORMUŁY IDENTYFIKACYJNE

Materiał pochodzący z ksiąg miejskich cechował charakter oficjalny. W antroponimii mieszczan i przedmieszczan dominowały formuły identyfikacyjne dwuelementowe: złożone z imienia oraz nazwiska, poprzedzonych kwalifikatorem stanowym: *Providi Alberti Charzowsky concivis de Belzycze*, *Providi Johannis pileatoris* (czapnik), *Providus Mathias dictus Wszolek, famosi Nicolai Sartoris* (szewc), *providi Martini Sutorius* (krawiec), *providus Mathias Schulqtha, Stanislaus Adamovycz de Nyezabythow, Albertus Barthkovycz de Mothycz, Andras Dągovycz de Charz, Jacobus Glovaz de Nyezabythov*.

Wyjątkowo zdarzały się formuły identyfikacyjne, zawierające tylko imię. W takiej sytuacji obok imienia w celu dokładniejszej identyfikacji dodawana była informacja, skąd dana osoba pochodzi, np.: *providus Clemens de Volya Kowalszka, Miroslaus de Charz*.

W badanym materiale wystąpiły formuły identyfikacyjne, składające się z formacji *imię + nazwisko + nazwa ojcowska* na *-owicz*. Były to formuły charakterystyczne dla antroponimii wschodniosłowiańskiej: *Nicolaus et Johannes dicti Byaly Pyotrovycze*.

ANTROPONIMIA KOBIET

W badanym materiale określenia, identyfikujące kobiety pojawiły się sporadycznie. Wynika to przede wszystkim ze stosunków społecznych i statusu kobiet. Mianowicie reprezentantem kobiety w urzędach był mężczyzna, natomiast większą samodzielność kobieta uzyskiwała po śmierci męża.

Określenia kobiet zostały podzielone na formacje ojcowskie i odmężowskie. Patronimikom córek w tekście towarzyszy apelatyw *filia*. Tworzone one były za pomocą sufiksów:

a) *-ówna*: Filia Anne *Dynovna*, Anna *Kovalykovna*, Margaretha *Myczkovna* (72),

b) *-anka*: Elizabeth *Sykorzanka* filie Elizabeth *Sykorzyna* (137), Anne *Szmudzyanka* (198).

W przypadku identyfikacji żon najbardziej rozpowszechniony był marytonim z sufiksem *-owa*: Elizabeth dicta *Caputhkova* mater Katherine (62), Katherine *Drągova* (206), Katherine *Gyeszkova* (24), Margaretha *Czarthkova* vidua (82), Katherine *Kundrathova* condam uxore Mathie Kunrath (247), Elizabeth *Mathiszowa* uxore Mathie Mathisz (179), Margarethe *Myczkowa* (76), *Zyarnova* advocatissa (223), Helena *Zyączyowa* (188):

l.p.	Imię	Frekwencja
1.	Elżbieta	4
2.	Anna	3
3.	Katarzyna	3
4.	Małgorzata	3
5.	Helena	1

Na podstawie powyższych zapisów można wysnuć przypuszczenie, że w Wąwolnicy pod koniec XV wieku nazwisko męża było przejmowane przez żonę. Pojedyncze przykłady wskazują, że wspólne nazwisko obejmowało męża, żonę i córkę. W zależności od tego czy onim dotyczył żony, czy córki, był używany w różnych wariantach: Elizabeth *Sykorzanka* filie Elizabeth *Sykorzyna*.

WNIOSKI

Omówiony repertuar nazwisk i imion męskich oraz żeńskich, wyekscerpowanych z ksiąg miejskich, odkrywa pierwszy niewielki fragment antroponimii miejskiej Wąwolnicy. Zaprezentowane określenia poimienne zachowują polski charakter, natomiast imiona tworzą zbiór nazewniczy, wyrosły z tradycji chrześcijańskiej, co wskazuje na to, że była to społeczność jednorodna konfesyjnie i narodowościowo.

Analiza materiału pozwala sformułować wniosek, że XV wiek w antroponimii Wąwolnicy odznaczał się brakiem stabilizacji nazwisk. Istotną pozycję zajmowały formacje odapelatywne (w tym odzawodowe) oraz patronimiczne. Nieliczne nazwiska odmiejscowe na *-ski* nie były popularne wśród mieszczan wąwolnickich.

Stosunkowo liczne przykłady dokumentują żywe, potwierdzone kontekstem, procesy kreacji nazwiskowej, wyrażającej relacje patronimiczne.

W analizowanych dokumentach wyodrębniono nazwiska, które były określeniami rodzinnymi i obejmowały całe generacje, np.: *fratres germani Stanislaus et Nicolaus Byernathovyczy de Charsz, Byali Pyothr pater Johannis et Nicolai* (39), *duo fratres Nicolaus et Johannes dicti Byaly Pyotrovycze, Szulqtha Martinus, Szulqtha Mathias*.

Do najpopularniejszych imion męskich analizowanego obszaru należały: Jan, Stanisław, Wojciech i Mikołaj.

Liczba imion i nazwisk, identyfikujących kobiety w XV-wiecznych księgach miejskich Wąwolnicy jest stosunkowo niska. To konsekwencja tego, że pozycja społeczna i status prawny kobiet wiązały się z pewnymi ograniczeniami. Nazwy żon i córek tworzone drogą derywacji sufiksalnej od nazw mężów przy pomocy sufiksów *-yna*, *-owa* lub ojców – przy pomocy sufiksów *-ówna*, *-anka*.

Kontynuacja badań nad antroponimią Wąwolnicy pozwoli na ukazanie procesów kształtowania się i stabilizacji nazwisk w ujęciu chronologicznym oraz, czego nie można wykluczyć, również socjalnym.

SOURCES

- HRIN:** Hrinchenko, Boris, ed. *Dictionary of the Ukrainian Language in Four Volumes*. Kyiv: Academy of Sciences of the USSR, 1958–1959. (Original edition: 1907–1909). [In Ukrainian: Грінченко, Борис, ред. *Словарь української мови: в 4-х тт.* Київ: Академія наук, 1958–1959.]
- SEM:** Cieślíkowa, A. & M. Malec & K. Rymut, red. *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*. Cz. 1–7. Kraków, 1995–2002.
- SGP:** *Słownik gwar polskich*. Oprac. przez Zakład Dialektologii Polskiej Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie, Kraków 1979-.
- SŁP:** Sondel, Janusz. *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*. Kraków, 2006.
- Sstp:** Urbańczyk, S., red. *Słownik staropolski*. T. 1 i n. Warszawa, 1953 i n.
- SW:** Karłowicz, J. & A. A. Kryński, W. Niedźwiedzki, red. *Słownik języka polskiego*. T. I–VIII. Warszawa, 1900–1927.

REFERENCES

- Kojder 2014:** Kojder, Marcin. *Antroponimia historyczna starostwa hrubieszowskiego w XVII–XVIII wieku*. Lublin: UMCS Press, 2014.
- Kowalik-Kaleta 1983:** Kowalik-Kaleta, Zofia. “Strukturalistyczna a strukturalna klasyfikacja nazwisk.” *Polonica*, vol. 9 (1983): 231–254.
- Mytnik 2010:** Mytnik, Irena. *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*. Warsaw University Press, 2010.
- Mytnik 2017:** Mytnik, Irena. *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku*. Warsaw University Press & KUL University Press, 2017.
- Szczygiel 1998:** Szczygiel, Ryszard, ed. *Księgi sądowe miasta Wawolnicy z lat 1476–1500*. Lublin: UMCS Press, 1998.
- Szulowska 1992:** Szulowska, Wanda. *Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej*. Warsaw: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy PAN, 1992.
- Szulowska 2004:** Szulowska, Wanda. *Dawna antroponimia Mazowska (XV–XVII w.)*. University of Warmia and Mazury in Olsztyn Press, 2004.
- Taszycki 1924:** Taszycki, Witold. *Polskie nazwy osobowe*. Krakow: Gebethner i Wolff, 1924.
- Warchol 1964:** Warchol, Stefan. *Nazwy miast Lubelszczyzny*. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie, 1964.
- Warchol 1996:** Warchol, Stefan. „W sprawie terminów: 1. przezwisko, 2. przydomek (Rozważania terminologiczne).” *Terminovedenie* [Терминоведение], no 1–3 (1996): 135–142.
- Wolnicz-Pawłowska 1978:** Wolnicz-Pawłowska, Ewa. *Osiemnastowieczne imiennictwo ukraińskie w dawnym województwie ruskim*. Wrocław-Warsaw-Krakow-Gdańsk: Ossolineum, 1978.

.....
MAREK OLEJNIK, DR HAB.

Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

 <https://orcid.org/0000-0002-9157-918X>

“Anthroponymy of the Habitants of the Polish Town of Wawolnica in the Second Half of the 15th Century.” [Original title in Polish: „Antroponimia mieszkańców Wawolnicy w drugiej połowie XV wieku.”] *Cyrillo-Methodian Papers*, no 14 (2025): 150–161.

DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/zcm.2025.14.150-161>

